

● VÉGH DÁNIEL

Távoli segélykiáltások, magyar segítség

Solymári Dániel humanitárius és nemzetközi fejlesztési szakember, diplomata, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat vezető munkatársa. Új könyve kapcsán arról kérdeztük, miként vélekedik a fejlődő világ sebeiről, az ott élők nehézségeiről, a minket körülvevő világ kihívásairól, a globális szolidaritásról.

– Most jelent meg legújabb könyve, egészen pontosan egy tanulmánykötet a Jezsuita Kiadó gondozásában a nemzetközi segélyezés elméletéről és gyakorlatáról, a népek és nemzetek közötti kapcsolat teológiai alapjairól, amelynek címe *Lokális Észak – Globális Dél*. Hogyan épül fel a kötet, és honnan a címválasztás?

– Tizenkét hosszabb tanulmányt gyűjtöttünk egybe, csupa olyat, amely úgy tűnik, „kiállta az idő próbáját”, azaz aktuális lehet a minket körülvevő világ bonyolult eseményeinek jobb megértéséhez. Az írásokat három fejezetbe csoportosítottuk: az első rész a személlyel, az ember fejlődésével foglalkozik, amely a társadalomtudományos gondolkodás leggyakoribb kiindulópontja. Keresztény megközelítésből legalábbis mindenképp, ennek jelentős történeti hagyománya van. Innen jutunk el a második fejezethez, amely a segélyezés és nemzetközi segítségnyújtás újabb irányait mutatja be, amelyeknek meg kellene határozniuk a másik ember felemelésére irányuló cselekvésünket. Ezt követően pedig egy földrajzi kitekintés következik. A címben szereplő Globális Dél nem új fogalom, azt az egyes az országok társadalmi, gazdasági és politikai jellemzői szerinti csoportosítására használják. Tulajdonképpen a fejlődő országokra, még régebbi megfogalmazásban

– némi pontatlansággal – a harmadik világra utal. Nagyon leegyszerűsítve a Globális Dél országai közé (a Globális Északkal szemben) a gazdaságilag és strukturálisan kevésbé fejlett országok tartoznak. De ez is, mint minden

átfogó megfogalmazás hibás: részint nincs benne Ausztrália, Új-Zéland és az öböl menti államok, illetve Délkelet-Ázsia vonatkozásában sem éppen a szegénység mára a legfőbb jellemző. A címben szereplő utalás pontos

san erre a szembeállításra utal: valóban Európa, a „nyugati világ” lenne az élen járó, követendő példa? A könyv alcíme pedig, *Tanulmányok az átfogó emberi fejlődésről*, egy jellegzetesen keresztény megfogalmazás [az *Átfogó Emberi Fejlődés Előmozdítása Dikasztériuma voltaképp a vatikáni emberi erőforrások minisztériumának felel meg – a szerk.*], amelynek a lényege, hogy a politikai vagy segítő cselekedeteink során az egész embert lássuk, ne csak bizonyos szükségleteket.

– **Mennyiben hoz újat a kötet a Globális Déllal kapcsolatban?**

– A migráció, háborúk, a nemzetek együttélése, az ember és természet okozta tragédiák a világon mindenhol a nagypolitika által dominált kérdések. A kutatók, szakemberek elmondják a véleményüket, igyekeznek árnyalni az éppen aktuális képet, de az valahogy mégse jut el széles rétegekhez. Magyarországon aktív a Globális Déllal kapcsolatos diskurzus, de ritka a terepen szerzett tapasztalatok összekötése a tudományos igényű elmélkedéssel. Ebben a tekintetben is nagyon fontos, hogy gazdagodjon a közbeszéd, közgondolkodás. Ma a nemzetközi folyamatokkal kapcsolatban egyfajta robbanásszerű változás zajlik: a globális folyamatok újrarajzolják a megszokott, ismert kereteket, az embereket, különösen a fiatalabbakat pedig élénken foglalkoztatják a globális tér eseményei. Az egyetemeken a nemzetközi témával foglalkozó szakok a legmagasabb felvételi pontszámmal szerepelnek. A kötet szándékaim szerint hiánypótló, és annál is inkább örülök, hogy a Jezsuita Kiadó vállalta a megjelentetését, hiszen a jezsuiták a világon mindig is különös érzékenységet mutattak a missziók, távoli népek problémái irányába. Gondoljunk csak a XVIII-XIX. századi afrikai és ázsiai missziókban dolgozó magyar jezsuitákra, vagy a vietnámi háború nyomán létrejött Jezsuita Menekültszolgálatra.

– **A szintén jezsuita Michael Czerny bíboros, az Átfogó Embe-**

ri Fejlődés Előmozdítása Dikasztériumának prefektusa írt előszót a könyvhöz.

– Megtiszteltetés, hogy Czerny bíboros úr vállalta a felkérést. Hosszú ideje kapcsolatban vagyok a dikasztériummal, nagyra becsülöm azt a munkát, amit végeznek. Ferenc pápa, aki valóban közelről figyeli ezeket az erőfeszítéseket, erőt ad ehhez, azt gondolom, sokaknak egyfajta forrást is jelent. Bátorítás, hogy civilként van helyünk az egyház munkájában, és „egyházi” szakemberként pedig a globális folyamatokban. Ugyanis a nemzetközi kapcsolatok rendszerét elsősorban politikai szereplők alakítják. Így az a tény, hogy a katolikus és más keresztény egyházak szakemberei érdemi eredményeket, hathatós változásokat érhetnek el ebben, megmutatja az egyház egyetemes és mély társadalmi erejét.

– **Optimistán látja az egyházak, keresztény közösségek helyzetét a világban?**

– Az Open Doors International nevű intézet friss kimutatása szerint háromszázhatvanmillió felett van a világban az üldözött keresztények száma, amivel a legnagyobb üldözött vallási közösséget alkotja. Szomorú, hogy ez a kérdés a „nyugati” világban a legtöbb helyen még mindig mélyen alulreprezentált, és megmosolyogtató jámborkodásnak ítélik. Erősebben fogalmazva elhallgatják. Én nem is annyira optimista vagyok, mint inkább reménykedően realista: nagyon sok ilyen közösségben vagyok jelen, és azt tapasztalom, hogy minden sanyargatás ellenére kitartanak, és amennyire arra képesek, hallatják hangjukat. Ezt látom a Közel-Keleten, Ázsiában, különösen Pakisztán vonatkozásában. De ebben a kérdésben önkritikusnak is kell lennünk. Az államok mellett magának az egyháznak, annak központi erőtereinek is reagálnia szükséges erre a valóságra. Egy-, másfél milliárd katolikus és további egy milliárd keresztény él ma a világon. Ennek több mint a fele, hatvan százalé-

ka él a Globális Délen, amely a világ népességének kétharmadát adja. Ennek jelentőségéből adódóan az egyházaknak újra és újra fel kell tenniük a kérdést, hogy keresztényüldözés és migráció vonatkozásában (melynek száma 2022-ben először a történelemben átlépte a százmillió főt) mit tehet egy élhetőbb világért. Hallatni kell a hangunkat, szembe kell helyezkednünk az érdektelenséggel, és támaszkodnunk a terepen dolgozó szakemberek tapasztalataira. Az Apostoli Szentszék szerepe ebben kardinális. Nem csupán földrajzi kiterjedése és híveinek számossága miatt, hanem azért is, mert a nemzetközi jog szuverén alanyaként felelős az állami kérdésekben való cselekvő szerepvállalásért. Mindazonáltal ebben igazságosnak is kell lennünk: a világi államok, szervezetek működésmódjától eltérően az egyház legfőbb feladata az üdvösség közvetítése, az evangélium átadása, a szentségek kiszolgáltatása és a felebaráti szeretet gyakorlása. Így a katolikus egyház és a Szentszék működésének világi logikából fakadó elemzésekor figyelembe kell vennünk annak sajátos természetét és abból fakadó eszközeinek, mozgásterének korlátait.

– **Beszélgésünk idején nem lát-szik az orosz-ukrán háború vagy az izraeli-palesztin konfliktus megnyugtató rendezése. Ön hogy látja, van érdemi mozgáster a béke érdekében? Úgy tűnik, mintha az egyes közösségek, állami vezetők és Ferenc pápa békére és imára buzdító felhívásai nem jutnának el a nagyhatalmakig.**

– Talán közhelyszerűnek fog hangozni, amit mondok. Túl sok nemzetközi érdek ütközik egymásnak a szemünk előtt zajló konfliktusokban. Igaz ez az orosz-ukrán háborúra, a Közel-Keletre vagy éppen néhány szubszaharai afrikai országra egyaránt. Nem elsősorban helyi feszültségekről van szó, hanem külső szereplők, más államok, a nemzetközi tér szándékairól. Ezt láttuk Szíriában is ►►

► az arab tavasz idején, ahol több tucat ország zsoldosai téptek szét egy népet. Én elsősorban félrevezető kommunikációt, hamisságot, a folyamatok politikai és gazdasági célok szerinti alakítását és áldozatokat látok magam előtt a kurrens háborúk kapcsán is. Ebben sajnos nagyon halkán szól az imádság és puha erő „hangja”. Mindemellett azt gondolom, hogy amit a pápa tehet, azt megteszi: a 2022. február 25-i látogatása Oroszország vatikáni nagykövetségén, békekövetei, nem nyilvános tárgyalásai, erőfeszítései valóságos hatóságok.

– **A migráció kérdése továbbra is központi jelentőségű. Hogy látja ma a helyzetet?**

– Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának legutóbbi, 2022-es jelentése szerint az emberi vagy természeti konfliktusok miatt lakóhelyüket elhagyni kényszerültek száma először a történelemben átlépte a százmillió főt. Ebben az összefüggésben az úgynevezett belső menekültek, tehát a hazájukban, de otthonuktól távol élők helyzete különösen jelentős. Róluk kevés szó esik, pedig számuk szintén negatív csúcson van. Nyolcvan-száz millió emberről beszélünk, akik országukon belül, de menekült létben élik életüket. Az alapvető probléma, hogy senki sem választhatja meg, hogy hova születik. Mert miközben látjuk a migráció valós veszélyét, és reálisan szemlélve nem gondolható el, hogy a kontinentális Európa kész újabb öt-, tíz-, vagy tizenötmillió menekült befogadására, azt sem állíthatjuk, hogy az Európában élő menekült háttérű népesség mind potenciális veszélyforrás volna. Véleményem szerint a kapukat nem lehet egyszerre kitérni és kulcsra zárni, az árnyalt középút megtalálása pedig, úgy fest, embert próbáló feladat. Egy bizonyos: a helyi társadalmak, országok felelőssége saját polgárai irányába alapvető volna, mozgásterük, lehetőségeik azonban adottak. Az ott élő, vagy onnan valós, megalapozott okból menekül-

A nemzetközi segélyezés soktényezős folyamat, amelyben a végletek sem ritkák: ahogyan például a magyar születésű (Margaret Thatcher kormányában is közreműködő) Peter Thomas Bauer vagy Friedrich August von Hayek is tagadta a segélyek motivációjának morális alapját. Szerintük sem az egyéneknek, sem az államoknak nem erkölcsi kötelességük, hogy másokat támogassanak; a javak szétosztása csak az igazságtalan egyenlőtlenség esetén merülhet fel. Bauer nem csupán azt állította, hogy a folyamatos segélyektől a recipiens országok ördögi körbe, csapdába (segélyfüggőségbe) esnek, de teljesen elutasította a fejlett országok támogató gyakorlatát, mondván, a kialakult egzisztenciális helyzet csak azt tükrözi, hogy az adott személy vagy közösség mit érdemel. Mindez rávilágít a nemzetközi kapcsolatok rendszerének és benne a segélyezésnek az összetettségére, amellyel kapcsolatban sokszor már a kérdések is megosztók, a válaszok pedig egyenesen konfrontatívak – elmélkedik Joseph S. Nye, a nemzetközi politika és hatalom világhírű teoretikusa. Az elvek és a megközelítésmódok eltérőek, azonban az emberiség keresztény antropológiában gyökerező, majd a XIX–XX. században újra felfedezett és középpontba állított imperatívuszának talaján állva egyetlen segélyezésben érdekeltnek sincs más lehetősége, mint hogy elkerülje a sérülékenyek további szenvedéseit, és lehetőségeihez mérten közreműködjön a szükségét szenvedők helyénvaló megsegítésében.

Részlet a kötetben szereplő *Dominancia helyett alámerülés? Hatalmi elemek a nemzetközi segélyezési kapcsolatokban* c. tanulmányból

tek életállapotát azonban nem egyszerűsíthatjuk le.

– **Ön a Magyar Máltai Szeretetszolgálat vezető munkatársa, a Caritas Syria (szíriai karitás) elnöki főtanácsadója. Diplomata, aki három kontinensen dolgozik felváltva, a Közel-Keletre és Afrikába hazajár, pár hete érkezett haza Hegyi-Karabából. Mindeközben előad, folyóiratokat szerkeszt, folyamatosan publikál. Miért érzi fontosnak, hogy munkájára, szakmai kihívásaira tudományosan is reflektáljon?**

– Ez egyfajta felelősség kérdése számomra. El kell hozzam, másokkal meg kell osszam mindazt, amit látok, hallok, tapasztalok. A tudományos reflexióban a kutatás és az új eredmények feltárása, felmutatása mellett az általunk elvégzett munka legjobb formájának szüntelen keresése is benne van. És persze annak átadása. Ugyanis nem titkos tudást építünk: amit megszereztem, azt át kell tudnom adni azzal a vággyal, hogy annak eredményeképpen, mások – és persze én magam is – majd

sokkal jobban végezhessek el mindazt, amit elkezdtem. Ebben egyébként semmi újdonság nincs, csak azt követem, amit az általam nagyra becsült elődeim vagy kollégáim évtizedek óta tesznek. A Közel-Kelet vagy Afrika, a Globális Dél vonatkozásában én csak azt a tudáskorpuszt bővítem. De a szigorú tudományosság mellett az ismeretterjesztés épp annyira fontos a számomra. A 2015-ös menekültválság után fontosnak éreztem, hogy komplex képet formáljak a migrációról. Ahová hívtak, elmentem. Megszámolni se tudom, hány lakógyűlésre, települési napra, idősotthonba, iskolába mentem el és adtam elő, hogy megosszam a tapasztalataimat. A legkülönlegesebb emlékeim közé tartozik a bányásznapiokon való részvétel: ott aztán nem lehetett mellébeszélni. ■

ELŐKÉSZÜLETBEN

ISTEN ÉS TUDOMÁNY

Solymári Dániel

LOKÁLIS ÉSZAK – GLOBÁLIS DÉL

TANULMÁNYOK AZ ÁTFOGÓ EMBERI FEJLŐDÉSÉRŐL
Kereszténység, migráció, segélyezés

A Magyarországtól korábban földrajzilag távoli válságok az utóbbi években a mindennapjaink részét képező társadalmi kihívássá lettek. A menekültek lakhatási, humanitárius és jogi ellátása, a tartósan letelepedni vágyók integrációs és inkulturációs igényei, valamint ez ezek nyomán is fellépő munkaerőpiaci nehézségek, demográfiai problémák, az egészségügyi és szociális ellátórendszer korlátai olyan jelenségek, amelyek mindennél jobban ráirányítják a figyelmet a nemzetközi tér problémáira. Mit tehetünk azért, hogy hatékosabban bírkózzunk meg e mindannyiunkat érintő kihívásokkal?